

мимоволі приходиш до висновку про, як мінімум, цілеспрямовану шкоду вітчизняному сільськогосподарському виробнику і, як максимум, корупційні зв'язки у верхніх шарах влади. Сьогодні, коли боротьба з корупцією є одним із найголовніших напрямів діяльності влади в Україні, така політика в галузі аграрного сектору економіки є неприпустимою і вкрай небезпечною для активного щодо соціальних протестів народу України.

Вступ України до ЄС передбачає не тільки існування повноцінного аграрного сектору України, але і його подальший розвиток на всіх рівнях – від виробництва зернових до продукції тваринництва – задля відповідності світовим критеріям сільськогосподарської продукції. Крім того, членство в ЄС передбачає і реформування правової системи України в цілому і податкового права зокрема. На мою думку, необхідно надати пільгове право сільському виробнику щонайменше на 5 років користуватися пільговою кредитною політикою і зниженими податками для повноцінного становлення і подальшого розвитку аграрного сектору економіки. Тому необхідно виробити державну стратегію подальшого становлення і розвитку сільського господарства, проводити безперервний моніторинг усіх етапів виконання цієї програми і потім поступово передати землю в приватну власність вітчизняному виробнику. Питання про продаж землі іноземним власникам є передчасним

до повного вирівнювання аграрного сектору економіки України зі світовим ринком.

Висновки. Підсумовуючи вищенаведене, треба виділити такі кроки реалізації аграрної реформи України:

- відновлення законодавчої бази в цілому і податкового права зокрема;
- реальна і послідовна державна підтримка економічно вигідних галузей сільськогосподарства, спрямована на підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва і агропромислового комплексу;
- відмова від подвійного оподаткування аграрних товаровиробників;
- соціальне відродження села і покращення життєвого рівня селян.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Організаційно-правові питання аграрної реформи в Україні: Монографія / [П.Ф. Кулинич, О.О. Погрібний, Т.П. Проценко та ін.]; за редакцією В.І. Семчика. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. – 280 с.
2. Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» від 18.10.2005 // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 1. – Ст. 17.
3. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 26.04.2004 // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 49. – Ст. 527.
4. Закон України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» від 17.10.1990 в редакції від 03.03.2005 // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 32. – Ст. 453.

УДК 349.42:001.89

НОВЕЛИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Пахомова А.О., к. ю. н., доцент
кафедри цивільно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет

Стаття присвячена аналізу новел національного законодавства у сфері здійснення наукової діяльності, визначенню організаційно-правових основ регулювання наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності у вищих навчальних закладах.

Ключові слова: управління наукою, реформування науки, наукова діяльність, науково-технічна діяльність, інноваційна діяльність.

Статья посвящена анализу новел национального законодательства в сфере осуществления научной деятельности, определению организационно-правовых основ регулирования научной, научно-технической и инновационной деятельности в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: управление наукой, реформирование науки, научная деятельность, научно-техническая деятельность, инновационная деятельность.

Pakhomova A.O. REGULATION NOVELS OF SCIENTIFIC ACTIVITY IN UKRAINE

The article analyzes the stories of national legislation in the field of scientific activity, the definition of organizational and legal bases of regulation of scientific, technical and innovation in higher education.

Key words: management science, reform of science, scientific activity, scientific and technical activities, innovation.

Постановка проблеми. Науково-технічний прогрес як процес і одночасно результат розвитку науки і техніки служить сьогодні вирішальним чинником зростання продуктивності в усіх секторах економіки. Можливість реалізації наукового та інноваційного

потенціалів країни напряму залежить від ефективності науково-технічної та інноваційної політики держави, яка повинна базуватися на адекватному законодавстві.

Останнім часом багато уваги приділяється питанням регулювання наукових та освітніх

процесів, всебічної інтеграції наукової діяльності в міжнародний науково-освітній простір. Проте всі ці питання здебільшого мають достатньо загальний характер, що, у свою чергу, відволікає від реформування дійсно необхідних сфер освітньої та наукової діяльності.

За час незалежності наша держава декілька разів намагалась гармонізувати законодавчу базу у сфері освіти та науки, проте кожного разу залишалися прогалини, які не відповідали вимогам часу. Прийняття нового закону «Про вищу освіту» стало новим витком у реформуванні наукової сфери, який має достатньо революційний характер.

Метою цієї статті є аналіз новел національного законодавства у сфері здійснення наукової діяльності для подальшого висвітлення основних шляхів удосконалення організаційно-правового забезпечення наукових процесів.

Ступінь розробленості проблеми.

Окремі аспекти означеної проблеми досліджувались у працях М. З. Згуровського, М. Ю. Ільченко, В. П. Горбуліна, О. Х. Юлдашева, А. Ліссітси, В. В. Снітинського та низки зарубіжних фахівців у галузі адміністративного права. На думку більшості авторів, що займаються проблемами законодавчого регулювання науково-технологічної сфери, зміни у сфері державного управління мають спрямовуватись на побудову ієрархічної, горизонтально розгалуженої, функціонально відповідальної системи центральних органів виконавчої влади, що здійснюють державне регулювання наукової сфери на програмно-цільових засадах.

Виклад основного матеріалу. На початку 90-х років Україна першою серед країн СНД приймає низку нормативних актів, спрямованих на визначення нової політики у сфері освіти та науки. Одним із таких законів стає Закон України «Про освіту», за допомогою якого держава визнає освіту пріоритетною сферою соціально-економічного, духовного і культурного розвитку суспільства [1]. Наукове і методичне забезпечення освіти, серед інших, мають здійснювати вищі навчальні заклади. Проте Закон приділяв лише незначну увагу визначенню питань наукової діяльності вищів. Серед основних напрямів діяльності вищих навчальних закладів законодавці визначили науково-дослідну роботу як складову частиною підготовки фахівців, що має здійснюватися науковими колективами, окремими вченими за договорами, контрактами, замовленнями, програмами, проектами. Для цього створюються наукові, науково-виробничі підрозділи, об'єднання, асоціації, технологічні парки, центри нових інформаційних технологій, науково-технічної творчості та інші формування. Більш детально питання наукової діяльності вищих навчальних закладів регламентувалися законодавством України про освіту.

Наступним вагомим законодавчим актом у науковій сфері стає Закон України «Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності» (1991 р.) [2, с. 16-30]. У законі проголошувалося, що держава надає пріоритетну підтримку розвитку науки як визначального джерела економічного зростан-

ня і невід'ємної складової національної культури та освіти. Даний Закон закладав основи державної політики в науково-технологічній сфері, визначав основні механізми її формування й реалізації.

Однак невідповідність Закону реальній політиці виконавчої влади щодо науки та поступове скасування низки важливих норм цього закону привели до помітної деградації науково-технічного потенціалу країни в цілому [3, с. 79-81]. Тому згодом, у 1998 році, Закон України «Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності» був замінений Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [4].

Нова редакція Закону визначила правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку науково-технічної сфери, створила умови для наукової і науково-технічної діяльності, забезпечення потреб суспільства і держави в технологічному розвитку.

Закон чітко визначив коло суб'єктів наукової діяльності, серед яких вагоме місце посідають вищі навчальні заклади. Саме наукова і науково-технічна діяльність є невід'ємною складовою частиною навчального процесу вищих навчальних закладів.

За часи незалежності у сфері проведення наукової діяльності вищими навчальними закладами приймається значна кількість підзаконних нормативних актів, дія яких іноді суперечить один одному, однак єдиного нормативного акта, який би чітко врегулював механізм проведення науково-дослідної роботи, на жаль, немає [5]. Існуюча організаційно-функціональна структура науки зазнала значних змін за роки становлення української державності. Але внаслідок того, що процес реформування науки відбувався здебільшого без відповідної цілеорієнтації, без узгодженості з реформою інших сфер суспільного життя, в організації науки виникло чимало знакових проблем. Сучасна вітчизняна наукова сфера не спроможна адекватно реагувати на економічні та суспільні виклики і надто слабо впливає на розвиток країни. Для подолання кризової ситуації нагальною постала проблема гармонізації національного законодавства із міжнародним зі створенням більш адаптованої нормативної бази для можливості створення академічної автономії, залучення іноземних інвестицій у наукові розробки, можливості безпосереднього доведення творчого потенціалу науки до підприємців та виробників тощо.

Першим кроком на шляху реформування стало прийняття нового Закону України «Про вищу освіту». Цей Закон встановлює основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти, створює умови для посилення співпраці державних органів і бізнесу з вищими навчальними закладами на принципах автономії вищих навчальних закладів, поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях [6].

Закон чітко визначив основи наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності у вищих навчальних закладах, яка є невід'ємною складовою освітньої діяльності і провадиться з метою інтеграції наукової, освітньої і виробничої діяльності в системі вищої освіти. Провадження наукової і науково-технічної діяльності університетами, академіями, інститутами є обов'язковим.

Суб'єктами наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності є наукові, науково-педагогічні працівники, особи, які навчаються у вищих навчальних закладах, інші працівники вищих навчальних закладів, а також працівники підприємств, які спільно з вищими навчальними закладами провадять наукову, науково-технічну та інноваційну діяльність.

Основною метою наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності є здобуття нових наукових знань шляхом проведення наукових досліджень і розробок та їх спрямування на створення і впровадження нових конкурентоспроможних технологій, видів техніки, матеріалів тощо для забезпечення інноваційного розвитку суспільства, підготовки фахівців інноваційного типу.

Основними завданнями наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності вищих навчальних закладів є:

1) одержання конкурентоспроможних наукових і науково-прикладних результатів;

2) застосування нових наукових, науково-технічних знань під час підготовки фахівців з вищою освітою;

3) формування сучасного наукового кадрового потенціалу, здатного забезпечити розробку та впровадження інноваційних наукових розробок.

У суспільній практиці одним із основних методів управління науковою діяльністю вважають інтеграцію, суть якої полягає в організації, керівництві і управлінні процесом об'єднання потенціалів науки та поєднання її з виробництвом на тих етапах і в тих фазах, де знання і досвід трансформуються в конкретні нові знання, нові види техніки, технології, товари, послуги тощо [7, с. 116].

Інтеграція наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності вищих навчальних закладів і наукових установ Національної академії наук України, національних галузевих академії наук здійснюється з метою розроблення та виконання пріоритетних наукових програм, проведення наукових досліджень, експериментальних розробок тощо на засадах поєднання кадрових, фінансових, технічних та організаційних ресурсів відповідно до законодавства.

Основними напрямками інтеграції наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності вищих навчальних закладів і наукових установ Національної академії наук України, національних галузевих академії наук є:

1) участь у розробленні та виконанні державних цільових програм економічного і соціального розвитку;

2) проведення спільних наукових досліджень, експериментальних та інноваційних розробок тощо, в тому числі за рахунок державного бюджету та власних надходжень;

3) участь у створенні науково-навчальних, науково-дослідних об'єднань, інноваційних структур та інших організаційних форм кооперації;

4) впровадження спільно створених інноваційних продуктів у виробництво, інші галузі економіки тощо;

5) забезпечення набуття, охорони та захисту прав інтелектуальної власності на результати наукової та науково-технічної діяльності;

6) провадження спільної видавничої та інформаційно-ресурсної діяльності;

7) залучення вищими навчальними закладами наукових працівників з наукових установ і організації Національної академії наук України, національних галузевих академії наук та науковими установами і організаціями академії науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів на основі трудового договору (контракту) для провадження освітньої і наукової діяльності, зокрема для підготовки аспірантів і докторантів, підготовки та експертизи підручників, навчальних посібників, освітніх програм та стандартів вищої освіти для забезпечення навчального процесу у вищій школі;

8) організація на базі наукових установ і організації Національної академії наук України, національних галузевих академії наук наукових досліджень молодих вчених, докторантів та аспірантів, систематичної виробничої практики студентів вищих навчальних закладів із забезпеченням їх безпосередньої участі у проведенні наукових досліджень.

Наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність у вищих навчальних закладах провадиться відповідно до законодавства про освітню, наукову, науково-технічну та інноваційну діяльність. Державні органи, до сфери управління яких належать вищі навчальні заклади, формують політику наукової і інноваційної діяльності, яка здійснюється безпосередньо вищими навчальними закладами на засадах автономії.

Центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки:

1) розробляє відповідно до законодавства пропозиції щодо обсягу бюджетного фінансування наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності вищих навчальних закладів, інших підприємств, установ та організацій, що діють у системі вищої освіти, а також щодо обсягу капітального будівництва зазначених підприємств, установ та організацій з урахуванням їхніх запитів;

2) погоджує рішення про утворення науково-навчальних і науково-дослідних об'єднань, що провадять наукову, науково-технічну та інноваційну діяльність спільно з науковими установами і організаціями Національної академії наук України, національних галузевих академії наук України, національних галузевих академії наук, наукових і науково-технологічних парків, бізнес-інкубаторів, мистецьких творчих майстерень тощо;

3) розробляє державні цільові програми, спрямовані на обладнання вищих навчальних закладів сучасними приладами, науковим обладнанням, навчальними лабораторіями, інформаційно-телекомунікаційними мережами тощо, з урахуванням їхніх запитів.

Наукові дослідження, що проводяться за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, фінансуються державними органами та органами місцевого самоврядування, до сфери управління яких належать вищі навчальні заклади, незалежно від фінансування освітньої діяльності. У першочерговому порядку фінансуються фундаментальні дослідження, а також прикладні науково-дослідні роботи, що виконуються в межах основних напрямів розвитку науки і техніки. Державні органи та органи місцевого самоврядування, до сфери управління яких належать вищі навчальні заклади, за результатами наукової діяльності вищих навчальних закладів визначають для них обсяг фінансування наукової діяльності за окремими бюджетними програмами. Вищі навчальні заклади на конкурсних засадах формують тематику науково-дослідних робіт і самостійно затверджують тематичні плани наукової діяльності.

Держава економічно заохочує підприємства різних форм власності до співпраці з вищими навчальними закладами щодо виконання науково-інноваційних проектів, підготовки і перепідготовки фахівців з вищою освітою, введення практики студентів.

Вищий навчальний заклад, який провадить наукову діяльність, що має важливе значення для науки, економіки та виробництва і хоче отримати відповідну державну підтримку, має право пройти державну атестацію відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність».

Наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність може провадитись вищими навчальними закладами, в тому числі, через створені ними юридичні особи, предметом діяльності яких є доведення результатів наукової і науково-технічної діяльності вищого навчального закладу до стану інноваційного продукту та його подальша комерціалізація.

До виконання наукових і науково-технічних робіт у вищому навчальному закладі можуть залучатися науково-педагогічні, наукові і педагогічні працівники, інші працівники вищих навчальних закладів, особи, які навчаються у вищому навчальному закладі, а також працівники інших організацій.

Вищі навчальні заклади, зокрема які є засновниками інноваційних структур різних типів (наукові та технологічні парки, бізнес-інкубатори тощо), мають право проводити спільні наукові дослідження, демонстраційні дослідження тощо, в тому числі з використанням земельних ділянок, які перебувають у постійному користуванні вищих навчальних закладів.

Висновки. Можна констатувати, що законодавці України поступово вибудовують правову базу для підтримки освіти, науки, науково-дослідної роботи й стимулювання інноваційного розвитку. Новий закон України «Про вищу освіту» має значні переваги, чітко визначивши основи наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності у вищих навчальних закладах, що дасть змогу підвищити рівень здобуття нових наукових знань шляхом проведення наукових досліджень і розробок та їх спрямування на створення і впровадження нових конкурентоспроможних технологій, видів техніки, матеріалів тощо для забезпечення інноваційного розвитку суспільства, підготовки фахівців інноваційного типу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про освіту» від 23 травня 1991р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 34. – Ст. 451.
2. Закон України «Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності» від 13 грудня 1991 р. // Збірник законодавчих актів України в сфері науки й науково-технічної діяльності, Укрінтеї. – К., 1997. – 323 с.
3. Попович О. С. Про деякі особливості розвитку і практичної реалізації законодавства, що регулює науково-технологічну й інноваційну сферу / О. С. Попович // Юридична Україна. – 2004. – № 7. – С. 77–84.
4. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 1 грудня 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 2–3. – Ст. 20.
5. Щодо Положення про організацію наукової, науково-технічної діяльності у вищих навчальних : Наказ Міністерства освіти і науки України від 1 червня 2006 р. // Офіційний вісник України. – 2006. – № 46. – Ст. 3095.
6. Закону України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 37–38. – Ст. 2004.
7. Сільнова А. О. Інтеграція як метод державного управління науково-дослідною роботою / А. О. Сільнова // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності: зб. наук. праць. – 2007. – № 4. – С. 115–122.